

Bilgi ve Belge Yönetimi Alan Yazınında Yerel Yönetimler ve Bilgi Hizmetleri: Bir Tema Analizi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye, mehmetaliakkaya@karatekin.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Kasım Binici

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye, kbinici@karatekin.edu.tr

Araş. Gör. Zarife Yıldırım

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye, zarifeyildirim@karatekin.edu.tr

Öz

Bilgi çağı ile birlikte insanoğlunun deneyimlediği son toplumsal evrim olan bilgi toplumu, bireyler kadar kurum ve organizasyonları da başkalaştırmıştır. Bu değişim yenilenme çarkına dâhil olan organizasyonlardan biri de söz konusu değişimi ve yenilenmeyi yerellik özelliği çerçevesinde içselleştirmeye çalışan belediyelerdir. Yerel yönetimler günümüzde vatandaşlarının toplumsal yaşama ilişkin gereksinimlerini gidermenin yanı sıra olanaklar ölçüsünde kent sakinlerine bilgi hizmeti vermeyi de amaçlamaktadırlar. Hatta, seçmenine bilgi hizmeti vermek belediyelerin asli vazifelerinden biri haline gelmiştir. Vatandaşa bilgi hizmeti sunmanın aracı olarak ise kütüphaneler, arşivle ve müzelerden yararlanırlar. Bu hizmet çeşitliliği aynı zamanda bilginin anlam ve önemini de zenginleştirmektedir. Bu çalışmada bilgi ve belge yönetimi alan yazınında belediyelerin bilgi hizmetlerinin hangi yönleriyle ve yoğunlukta ele alındığının ve bu ele alışın daha çok alanımızın temel kavramlarından hangileri ile birlikte kullanıldığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Kavramlar üzerinden yapılan analizin kapsamını alan dergileri, sempozyum ve anı kitaplarında yayınlanmış hakemli yazıların başlık, varsa öz ve anahtar kelimelerinin verildiği bölümler oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin işlenmesinde metin madenciliği tekniği, bilgi çıkarmada kelime birlikteliği ve ağ analizi yöntemi, haritalama işlemi ise metin görselleştirme teknikleri kullanılmıştır. Çalışmada yürütülen analizler sonunda yerel yönetim eliyle yürütülen bilgi

bizmetlerine ilişkin literatürün henüz çok yeni olduğunu, sınırlı sayıda araştırmacılar dışında konunun genellikle tek bir bilimsel çalışma ile ele alındığı ve belediyelerin bilgi hizmeti sayısı ve çeşitliliğinin artmasına paralel olarak bu alanda kaleme alınan araştırmaların sayısının da arttığı gözlenmiştir. Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumuna katılan bildirilerin özetleri göstermiştir ki konuyu farklı yönleri ve geniş katılımcı düzeyi ile ele alan bilimsel etkinlikler, alan yazınınu ivmelendirecek en önemli organizasyonlardır.

Anahtar Kelimeler: *Bilgi hizmeti, yerel yönetimler, metin madenciliği, kelime birlikteliği, görselleştirme.*

Giriş

Demokrasinin seçen ve seçilen bakımından yerel katılımlı yönetim biçimi olan belediyelerin asli vazifesi vatandaşlarına söz konusu yerellik çerçevesinde hizmet sunmaktır. Disiplinler üstü bir anlam ve derinliği olan bilgi kavramı üzerine inşa edilen arşiv ve kütüphane hizmetlerinin de bilginin bu anlam ve derinliği ile örtüşmesi beklenir. Ancak, bilginin ve bilgi hizmetlerinin yerel sosyal ve idari yapılanmalar dikkate alınarak düzenlenmesi ve kullanıma sunulması günümüzde bilginin değerini ve önemini arttıran temel uygulama biçimlerindedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bilginin kullanıma sunulmasında yerel olana gösterilen/gösterilmesi gereken özen bilgi hizmetleri ile belediyeciliği aynı paydada birleştirmektedir. Yaşanan etkileşimin bir sonucu olarak da bilgi hizmetleri belediyelerin asli vazifeleri arasında sayılmaktadır.

Belediyelerin yürütücülüğündeki yerel bilgi hizmetlerinin kapsamı, yapılandırılması ve yürütülmesine ilişkin incelemelere, araştırmalara, eleştirilere ve önerilere yönelik akademik çalışmaların ve görüşlerin muhatabı bilgi ve belge yöneticileridir. Bilgi ve Belge Yönetimi yazınında konunun hangi yaklaşımlarla ve yönleriyle ele alındığını belirlemek için kapsamlı bir kavramsal ele alış analizi kaçınılmazdır. Bu analiz; ülkemizde belediyeler düzeyinde bilgi hizmetlerinin, alanın paydaşları tarafından hangi boyutlarıyla ele alındığını anlama ve olası tartışılması gereken konuları saptamada yol gösterici politikalar ve stratejiler için bir durum tespiti ve yol haritası olarak kabul edilebilir.

Bu doğrultuda, yerel bilgi hizmetlerinin günümüze kadar Bilgi ve Belge Yönetimi literatüründe hangi boyutlarıyla ele alındığını, hangi yaklaşımlarla değerlendirildiğini ve tartışıldığını tespit etmek bu çalışmanın birincil amacını oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak, bilgi hizmetlerinin yerel düzeyde tartışılmayan boyutlarını irdelemek de çalışmanın ikincil amacı olarak belirlenmiştir.

Çalışmada alan yazıların kapsamına ilişkin aşağıdaki soruların cevabı aranmaya çalışılmıştır;

- Yerel düzeyde bilgi hizmetleri hangi boyutlarda ele alınmıştır?
- Yerel düzeyde bilgi hizmetleri temasında bir değişim var mıdır?
- Konuyu temsil eden kavramların değerinde yıllara göre nasıl bir değişim olmuştur?
- Konuyu temsil eden kelimelerin benzerliği, sıklığı, yoğunluğu ve yıllara göre değeri açısından nasıl bir görsel oluşturmaktadır?

Araştırmanın kapsamı; Türkiye'deki Bilgi ve Belge Yönetimi alan yazılarını oluşturan bildiri, armağan, toplantı ve anı kitaplarında yayımlanan yazılar ile Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergilerinde yer alan çalışmalardır. Yayınların başlık, varsa öz ve anahtar kelimelerine odaklanılarak çalışma kapsamında belirlenen soruların yanıtları aranmaya çalışılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında çalışma kapsamında belirlenen kaynaklarda yer alan konu ile ilgili yayınlardan yararlanılmıştır. Verilerin işlenmesinde metin madenciliği tekniği, bilgi çıkarmada kelime birlikteliği ve ağ analizi yöntemi, haritalama işleminde ise metin görselleştirme teknikleri kullanılmıştır. Uygulanan bu karma yöntem ile yerel düzeyde bilgi hizmetlerinin alan yazılarında tematik yapısı irdelenmiş, yıllara göre tema ve terimlerdeki değişim izlenmiştir.

Çalışmanın sonunda; Türkçe alan yazılarında yıl faktörü de dikkate alınarak bilgi hizmetlerinin işleniş tematik bir yapıda görselleştirilerek özetlenmiş ve bu sayede alan yazılarında konunun hangi kapsam ve yönleriyle ele alındığı ortaya konmuştur. Elde edilen sonuçlar hem belediyelerin yerel bilgi hizmetleri ile ilgili olası tartışılması gereken konulara ışık tutacak, hem de konuya ilişkin politika ve strateji

oluşturma aşamalarında karar verici ve kanaat önderi konumunda olan yöneticiler için sürecin başarısını etkileyecek veri oluşturacaktır.

Tema analizi

Tema analizi kullanılarak belli bir disiplin, alan, konu, kaynak veya dergideki yayınların-literatürün temel motiflerini ortaya çıkarmak mümkündür. Teknolojinin geliştirdiği yenilikler ile bilginin görselleştirilme işlemi çok daha kolay ve anlaşılır olmaktadır. Görselleştirme ile desteklenecek bir tema analizinde konu boyutunun çizilmesi, ana konunun açıklanması, yorumlanması ve değerlendirilmesinde büyük kolaylıklar sağlayacağı gibi, daha net veriler elde edilecektir. Sadece araştırmacı için değil okuyucu için de görselleştirme avantaj sağlayacaktır. Ayrıca verilerin görselleştirildiği bir çalışmada araştırmacının sübjektif yaklaşım sergilediği durumlarda, aynı görsel okuyucu için daha objektif bir bakış açısı sunabilecektir. Daha başka bir ifade ile araştırmada elde edilen görseller objektif bir veri sunar iken, yazarın değerlendirmeleri sübjektif olabilmektedir.

Tema analizine yıl faktörü de dâhil edilerek yapılacak incelemelerde bir taraftan da yönelim analizi gerçekleştirilmiş olur. Alan yazılarının içerik analizinde bu iki yaklaşımı birbirlerini tamamlayan unsurlar olarak ele alabiliriz. Literatürdeki ana motiflerin tespitinde ve yönelimlerin keşfinde tercih edilen bu yaklaşımlarda kullanılan yöntemlerin çok boyutlu ve çeşitli olduğunu söylemek mümkündür. Bir alan literatürü veya sınırlandırılmış bir konuda tema ve yönelimleri çıkarma yöntemlerini kabaca üç başlık altında toplayıp değerlendirebiliriz.

Sınıfsal-şematik yaklaşım: İncelenecek literatür veya konu dermesinin daha önce tanımlanmış bir şema veya sınıflama sistemine dayalı olarak taksim edilmesidir. Burada her yayın sadece bir başlık veya madde altında değerlendirilmektedir. Jarvelin ve Vakkari (1990, 1993) tarafından oluşturulan Kütüphane ve bilgi bilimi konularını gösteren sınıflama şeması bu konuya örnek gösterilebilir. Bu şemayı referans olarak kütüphane ve bilgi bilimi alanında yapılan içerik analizi çalışmalarını görmek mümkündür. Örneğin birçok çalışmada kütüphane ve bilgi bilimi dergilerindeki makaleler sınıflandırılırken bu konu şeması referans alınmıştır (Hider

ve Pymm, 2008; Rochester ve Vakkari, 2003; Tuomaala, Järvelin ve Vakkari, 2014). Benzer şekilde Tonta (2002) Türk Kütüphaneciliği dergisi yayınları üzerinde yaptığı bibliyometrik çalışmada yayınların konu dağılımını aynı şemayı kullanarak gerçekleştirmiştir. Yine Kayaoğlu (2009) bu şemayı referans olarak lisansüstü tezlerinde araştırma eğilimlerini bulmaya çalışmıştır.

Bibliyometrik yaklaşım: Bibliyometrik yaklaşım ile belli bir sahadaki literatürün konusal boyutunu ve gelişimini izlemek mümkündür. Özellikle bibliyometrik analizin bir önemli dalı olan ve entelektüel yapıyı keşfetmede kullanılan kelime birliktelik yöntemi içerik analizine örnek oluşturmaktadır. Ağ analizinin de yaygın uygulandığı bu yaklaşımda görselleştirme işlemi ön plana çıkmaktadır. Kütüphane ve bilgi bilimi alan çalışmalarında da kullanıldığı (Bosanac, Matešić ve Tolić, 2009) görülen bu yöntem daha çok anahtar kelimelerin yayınlara tanımlı olduğu durumlarda kullanımı daha kolay olmaktadır.

Metinsel yaklaşım: Metinsel yaklaşımda ham metin dermeleri üzerinde işlem yapılmaktadır. Bu gün sanal ortamdaki bilginin büyük bir oranı sınıflandırılmamış ve nitelendirilmemiş bir yapıda bulunmaktadır. Yapılandırılmamış bu metin verilerinin yani nitel verilerin yapısal hale getirilerek, nicel formata dönüştürülmesi; ardından özetleme, kümeleme ve sınıflama işlemlerinin gerçekleştirilmesi günümüz bilgisayar teknolojisi yardımıyla işlenebilmektedir. Yapılan bu işlemlere metin madenciliği denilmektedir. Metin madenciliği yönteminde veriler yapısal formata dönüştürüldükten sonra görselleştirme teknikleri, ağ analizi teknikleri kullanılabilir. Bilimsel yayınlar metin madenciliği yöntemiyle işlendikten sonra tanımlanan anahtar kelimeler aracılığıyla bibliyometrik yaklaşımda değinilen kelime birliktelik yöntemine altyapı oluşturur. Yani yayınlara anahtar kelimelerin tanımlı olmadığı durumlarda metin madenciliği yöntemi ile anahtar kelimeler tespit edildikten sonra kelime birliktelik analizinin uygulanabilirliği mümkün olabilmektedir. Kütüphane ve bilgi biliminde metin madenciliği ve kelime birlikteliği analizini birlikte kullanan çalışmaları görmek mümkündür (Binici, 2016; Glenisson, Glänzel, Janssens ve Moor, 2005; Janssens, Leta, Glänzel ve De Moor, 2006; Ravikumar, Agrahari ve Singh, 2015).

Yürütülen bu çalışmada ele aldığımız bilgi ve belge yönetimi alan literatüründe belediyelerin şehir, kent veya yerel yönetim ile ilişkili olarak arşiv ve kütüphane hizmetleri konusundaki literatür farklı kanallarda ve dağınık bir yapıda oluşmaktadır. Yayınların anahtar kelimeleri ya tanımlanmış veya tanımlananların sıklıkları değerlendirme için yeterli veri oluşturamamaktadır. Diğer taraftan konu ile ilgili oluşturulmuş bir sınıflama şeması maalesef mevcut değildir. Bu nedenle eldeki literatürün başlık ve öz alanlarındaki metin verilerinden faydalanarak bir inceleme yapılması daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmüştür.

Yöntem

Çalışmada bilgi ve belge yönetimi alan literatüründe belediyelerin şehir, kent veya yerel yönetim ile ilişkili olarak arşiv ve kütüphane hizmetleri açısından tematik yapısı sorgulanmak istenmiştir. ¹ Çalışma verileri toplanırken konu ile ilgili üç bileşenden oluşan veri kümeleri oluşturulmuştur. Birinci bileşen üçüncü basımına hazırlığı yapılan Anahtar 1 ve 2'nin (Odabaş ve Polat, 2009; Polat ve Odabaş, 2005) dizinlerinden yararlanılarak meydana getirilmiştir. İkinci bileşen Türk kütüphaneciliği ² ve Bilgi Dünyası ³ dergilerini içeren yayınlardan, üçüncü bileşen ise “Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu (BKAHS)” (Yılmaz, Çakmak ve Eroğlu, 2016) kapsamında sunulan bildirilerden teşkil edilmiştir. Bu her üç bileşenden derlenen veriler birleştirilerek toplamda 4.779 yayının künyesinden oluşan bir veri tabanı oluşturulmuştur. Veri tabanında *başlık, kaynak, özet ve anahtar* kelime alanlarında “şehir”, “kent”, “belediye” ve “yerel” kelimelerinden oluşan bir sorgu ile 201 yayının künyesine erişim sağlanmıştır. Künyeler üzerinde yapılan kontroller neticesinde, 138 künye araştırma konusu ile ilgili bulunmuştur. Yapılan tüm analizler bu yayın künyeleri üzerinden yürütülmüştür.

Veri işleme ve bilgi çıkarma aşamasında metin madenciliği ve bibliyometrinin bir önemli çalışma alanı olan kelime birlikteliği yöntemi kullanılmıştır. Kavramlar arasındaki ilişkiyi

---

¹ Çalışmada metin madenciliği, ağ analizi, kelime birlikteliği ve görselleştirmeden oluşan karma bir yöntem uygulanmıştır. Bu yöntemlerin ayrı ayrı teknikleri ve alt konuları vardır. Çalışmanın sınırlılıkları da düşünülerek, çok ayrıntılı bir uygulama sürecini içeren söz konusu tekniklerin kapsamlı anlatımına burada yer verilmemiştir. Uygulanan tekniklerin sadece başlıkların verilmesi uygun görülmüştür. Konu hakkında detaylı bilgi için bakınız Binici, K. (2016). *Kütüphane ve Bilgi Bilimi Çalışmalarında Dönemsel Konu Analizi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

² <http://www.tk.org.tr/index.php/TK>

³ <http://bd.org.tr/index.php/bd>

irdelemek için ise ağ analizi yöntemine başvurulmuş ve elde edilen bulgular görselleştirme ön planda tutularak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Metin yapılarında bir bütünlük sağlanması için ilkin tüm metin küçük harf düzenine dönüştürülmüştür. Ardından metinde noktalama işaretleri kaldırılmış ve metin analizinde pek anlam ifade etmeyen etkisiz kelimeler (ve, ile, bu, için, de, da, en, iyi, her...) ayıklanmıştır. Daha sonra Türkçe metinler içinde gövdeleme işlemi gerçekleştiren *Snowball Stemmer* algoritması çalıştırılmıştır. Algoritma bazı kelimeler için çok katı bir yalınlaştırma işlemi gerçekleştirdiği için metin analizini zorlaştırmaktadır. Metin ön işleme aşamasında tespit edilen bu durum için bazı kelimelerin (bazı şehir adları, kent, insan, kültür vb.) yalınlaştırmasını önleyecek işlemler uygulamaya konulmuştur.

Yalınlaştırma işleminden sonra sözlük yardımı ile metin işaretleme işlemi gerçekleştirilmiştir. Sözlük maddeleri belirlenirken, oluşturulan veri tabanındaki tüm anahtar kelimeler (2380) girdi olarak kabul edilmiştir. Metin ve sözlük girdilerinde doğru örtüşmeyi sağlayabilmek için yukarıda anlatılan ve metin dermesine uygulanan *metin madenciliği* yönteminin aynısı sözlük listesine de uygulanmıştır. İşaretleme işleminden sonra, metin kelime/terim bazında parçalara ayrıştırılarak listeler oluşturulmuştur. Yapılan kelime çıkarma işleminin doğruluğunu kontrol etmek için işaretlenen ve işaretlenmeyen terimler/kelimeler liste biçiminde ayrıştırılmıştır. Yapılan kontrollerde işaretlenmeyen kelimelerden Doküman Frekansı (DF) ⁴ makul seviyede olan bazı kavramlar analiz için uygun bulunarak sözlük listesine dâhil edilmiştir. Ayrıca metinden 2'li, 3'lü ve 4'lü n-gramlar (çoklu kelime) oluşturularak işaretlenen kelimeler listesi ile karşılaştırılmıştır. Yine burada yapılan kontrollerde de önemli görülen bazı terimler sözlük listesine eklenmiş ve işaretleme işlemi için döngü yeniden çalıştırılarak işaretleme ve ayrıştırma işlemi bitirilmiştir.

Sözlük yardımıyla benzeşen kelimelerin de metin içerisinden çıkartılma işlemi gerçekleştirildiğinden, ayrıştırma işleminden sonra benzeşen kelimelerin aynı sayılması için "bul değiştir" yöntemiyle veride bir standartlaşma sağlanmıştır. Uygulanan bu işlemler sonucunda metin dermesinde toplamda 605 kelime/terim çıkartılmıştır. Elde edilen bu terimlerin DF değeri hesaplanarak analiz için uygunluğu kontrol edilmiştir.

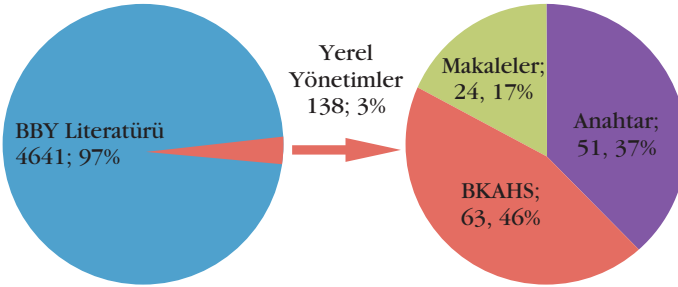
---

⁴ Kelimenin geçtiği doküman sıklığını ifade eder.

Yapılan değerlendirmede 108 kelime analiz için anlamlı bulunmuştur. Bu aşamada bazı kavramlar benzerliklerine göre de sınıflandırılmıştır. Burada amaç aynı kategorideki kavramaların önemini ortaya koymaktır. Sıralanan bu teknik işlemler neticesinde kelimelerin birliktelik değeri hesaplanarak, veriler ağ yapısında analiz edilebilecek formata dönüştürülmüştür. Tüm bu işlemler KNIME⁵ veri analiz programında yürütülmüştür. Bundan sonraki aşamada *Gephi*⁶ ağ analiz programı kullanılarak terimler arasındaki ilişki irdelenmiş ve görselleştirme işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Bilgi ve belge yönetimi alan literatürünü oluşturan toplamda 4.779 yayın künyesi içerisinde yerel yönetimlerde bilgi hizmetlerini ilgilendiren yayın oranı %3 (138) olarak bulunmuştur. Analizler için uygun bulunan 138 yayının %46'sını BKAHS etkinliği kapsamında sunulan bildiriler meydana getirirken, %37'si Anahtar dizininde, %17'si de Bilgi Dünyası ve Türk Kütüphaneciliği dergilerinde yer alan makalelerden oluşmaktadır (Şekil 1). Bu makalelerden sadece 17 tanesinin hakemli yazı olduğu tespit edilmiştir.

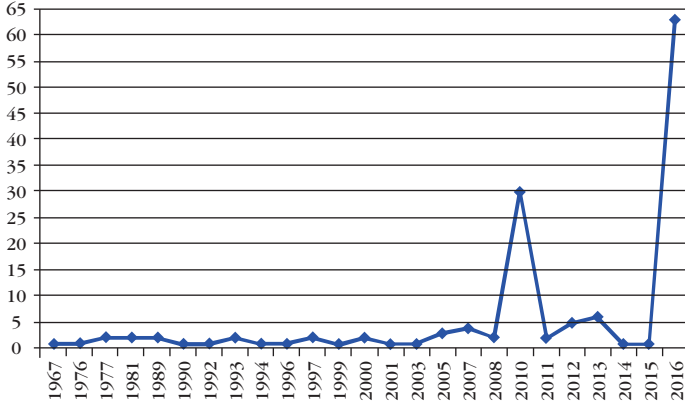
Şekil 1. Yerel Yönetimde bilgi hizmetlerinin literatürdeki yeri

Yıllara göre yayınların dağılımına bakıldığında; konuyla ilgili yapılan yayın sayısının yıllık olarak genellikle 5'i aşmadığı anlaşılmaktadır. 2010 ve 2016 yılları en fazla yayının yapıldığı yıllar olmuştur (Şekil 2). Bunun nedeni ise adı geçen yıllarda konu ile ilgili birer sempozyumun düzenlenmiş olmasıdır. (Şekil 1) ve (Şekil 2) birlikte değerlendirildiğinde elde edilen veriler konunun daha çok sempozyum ve kitap içinde bölüm türü yayınlarda ele alındığını göstermektedir.

⁵ <https://www.knime.org/>

⁶ <https://gephi.org/>

Şekil 2. Yıllara göre yayın sayısı

Yayınların kimler tarafından ve ne oranda ele alındığını öğrenmek için yayınların yazarlara göre dağılımı incelenmiştir. (Tablo 1)'e bakıldığında 138 yayının 150 yazar tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Sadece bir makaleye katkısı olan yazar sayısı 123 iken iki makaleye katkısı olan yazar sayısı 20'dir. Üç makaleye katkı sağlayan yazar sayısı yalnız 4'tür. Dört, beş ve on bir makaleye katkı sağlayan yazar sayısı 1'er kişidir. Bu konuda en fazla yayın yapan yazar Prof. Dr. Bülent Yılmaz olmuştur. Listede daha sonra 5 yayın ile Doç. Dr. Niyazi Çiçek ve 4 yayın ile Prof. Dr. Hasan Sacit Keseroğlu yer almaktadır.

Tablo 1. Yayın sayısına göre yazar dağılımı

Yayın Sayısı	Yazar Sayısı	Yazarlar
11 Yayın	1	Bülent Yılmaz
5 Yayın	1	Niyazi Çiçek
4 Yayın	1	Hasan Sacit Keseroğlu
3 Yayın	4	-
2 Yayın	20	-
1 Yayın	123	-
Toplam	150	

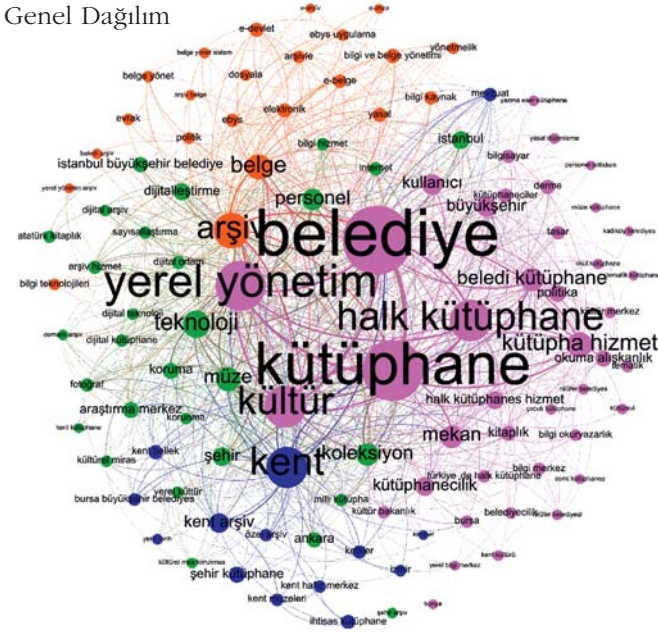
Yazarların yayınlara yaptıkları katkılara bakıldığında kütüphane ve arşiv hizmetlerinin belediyelerle ilişkilendirildiği çalışmaların çok sınırlı bir araştırmacı grubu tarafından kaleme alındığı görülmektedir. Bu noktada birden fazla yayınlı belediyelerin kütüphane ve bilgi hizmetleri konusuna katkı veren yazar

sayısı çok az iken sadece bir yayınlara katkı sağlayan yazar yoğunluğu fazladır.

Tablo 2. BKAHS Etkinliğine katılan yazarların yayın yapma durumu

BKAHS Vasıtasıyla İlk Defa Görüş Bildirme Durumu			
Yayın Sayısı	Hayır	Evet	Toplam
1 Yayın	6	57	63
2 Yayın	1	13	14
3 Yayın	1	1	2
Toplam	8	71	79

Genel Dağılım

Şekil 3. Yerel yönetimlerde bilgi hizmetlerinin tematik yapısı (Not: Görseli daha rahat okumak için birliktelik değeri 1 olan çizgiler gösterilmemiştir.)

Çalışma kapsamında 2016 yılında düzenlenen Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumu aracılığı ile konuya katkı sağlayan yazarların dağılımları da öğrenilmek istenmiştir. Bu amaçla sempozyumda bildiri sunan yazarların daha önce konu ile ilgili yaptıkları yayın faaliyetleri de incelenerek kıyaslama yapılmıştır. Sempozyuma toplamda 79 yazar katılım sağlamıştır. (Tablo 2)'de görüldüğü gibi bu

yazarlardan sadece 8'i sempozyumdan önce bu konuda yayın faaliyetinde bulunmuşlardır. Sempozyum vasıtasıyla ilk defa konu hakkında bildiri sunarak fikir bildiren yazar sayısının ise 71 olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen ve metin formatında olan veriler, sayısal yapıya dönüştürülmüş, ardından kelime birlikteliği ve ağ analizi incelemeleri neticesinde yerel yönetimlerde bilgi hizmetlerinin tematik yapısı görselleştirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Çalışma neticesinde (Şekil 3)'de görülen 108 düğüm ve 2.126 bağlantıdan oluşan bir ağ yapısı elde edilmiştir. Ağ yapısında gerçekleştirilen modüler kümeleme işlemi sonucunda incelenen literatürün 4 tematik yapıda biçimlendiği tespit edilmiştir. Bu temaları aşağıdaki gibi isimlendirerek açıklamak olanaklıdır.

1- Kütüphane Merkezli Hizmetler:

Şekil 3 görselinin sağ tarafında konumlanan ve en büyük kelime grubunu oluşturan topluluk, kütüphane merkezli hizmetleri tanımlamaktadır. Grupta halk ve belediye kütüphaneleri eksenli terimler ön planda yer almaktadır. Yerel yönetimler ile ilgili kavramların bu kümede yer alması, yerel yönetimlerde bilgi hizmetlerinin daha çok kütüphane eksenli hizmetler açısından ele alındığını göstermektedir.

2- Kent Odaklı Bilgi Merkezleri:

Şekil 3 görselinin alt tarafında biriken düğümleri, kent ile birlikte kullanımı daha fazla olan terimler oluşturmaktadır. Burada yerel düzeyde bilgi merkezlerini tanımlayan kent arşivi, şehir kütüphanesi, kent belleği, özel arşiv, kent hafıza merkezi ve ihtisas kütüphanesi terimlerinin kent ile birlikte kullanımının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Kümede mevcudiyet gösteren veya yakın bir yerde konumlanan şehir isimlerine bakıldığında (Ankara, İzmir, Bursa, Konya vb.) konuya ilişkin çalışmaların hangi şehirlere yönelik olarak ve hangi yoğunlukta gerçekleştirildiği de anlaşılabilir.

3- Teknoloji Odaklı İşlemler:

Şekil 3 görselinin sol tarafında yer alan terimler teknoloji temalı terimlerdir. Bu grupta yer alan sözcüklerin, ağırlıklı olarak dijital ortam ve dijitalleştirme ile ilgili terimlerden oluştuğu görülmektedir.

4- Arşiv ve Belge Merkezli İşlemler

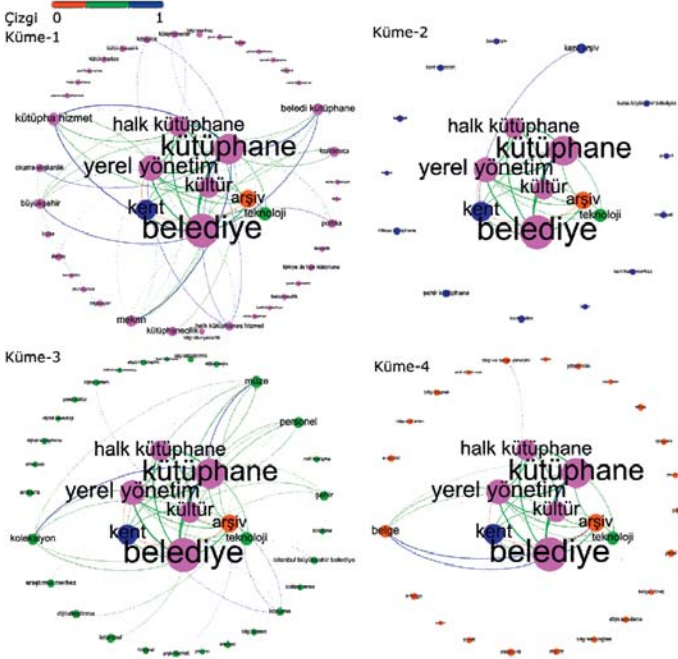
Şekil 3 görselinin üst tarafından yer alan düğümleri arşiv ve belge merkezli terimler oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak da elektronik belge temalı terimler burada bulunmaktadır. Elde edilen düğümler ışığında, konunun elektronik belge yönetimi sistemleri/uygulamaları ekseninde tartışıldığını söylemek mümkündür.

Şekil 3'e bakıldığında; görselin merkezinde yer alan belediye, kütüphane, yerel yönetim, halk kütüphanesi, kent, kültür, arşiv ve teknoloji terimlerinin DF değerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu terimler incelenen literatür için çekirdek kelimeler, başka bir ifade ile konuyu özetleyen genel terimler olarak kabul edilebilir.

Genel terimlerin tespit edilen dört tematik konu ile birliktelik durumunu öğrenmek için Şekil 4'te elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Görselde genel terimler merkezde, temayı temsil eden terimler de etrafında dairesel olarak konumlanacak şekilde bir dizilim oluşturulmuştur. Görseli rahat okuma adına şekilde sadece birliktelik değeri 5'in üzerinde olan çizgiler gösterilmiştir.

Görselde terimlerin aynı dokümanda birlikte geçme durumlarına göre benzerlik oranını ölçmek için formülü ile simpson benzerlik ölçütü (Saga, Terachi ve Tsuji, 2012, s. 52) hesaplanmıştır. Benzerlik ölçütü 0 ve 1 arasında derece almaktadır. Değerin 1'e yaklaşması benzerliğin yüksek olduğunu bir diğer ifade ile aynı dokümanda bulunma sıklığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Şekil 4 incelendiğinde; (Küme 1)'de gösterilen kütüphane merkezli hizmetler temasında, bağlantı derecelerine ve benzerlik düzeyine göre kütüphane hizmetleri, halk kütüphanesi hizmetleri, belediye kütüphaneleri, mekan ve okuma alışkanlığı konularının daha fazla tartışıldığı anlaşılmaktadır. (Küme 2)'de kent odaklı bilgi merkezleri temasında sadece kent arşivi teriminin birliktelik değeri 5'in üzerinde olmuştur. Bu terimin de genel terimlerden kent ile birlikte kullanıldığı ve aynı dokümanlarda birlikte yer verildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 4. Kümelerin genel terimlerle ilişkisi

(Küme 3)'de gösterilen teknoloji temasında müze ve koleksiyon terimlerinin kütüphane terimi ile aynı dokümanlarda görünme sıklığının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar bu tema teknoloji temasını oluştursa da, teknoloji odaklı terimlerin birliktelik değeri 5 ve 5'in altında olduğu için bu durum görselde görünmemektedir. Benzer şekilde arşiv ve belge merkezli işlemler temasını oluşturan (Küme 4)'de de birliktelik değerlerinin düşük seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Bu kümede sadece belge teriminin arşiv ve belediye sözcükleri ile birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Yukarıda anlatılan kümeleme işlemleri, birliktelik değerine göre algoritmik olarak ağ yapısında modüler kümeleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Olaya farklı bir boyuttan bakmak amacıyla, nitelermelerine göre bazı kavramlar el yordamıyla sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma bilgi merkezleri, derme, kültür, mevzuat, personel, teknoloji ve yerel yönetim olmak üzere toplam 8 kategoride gerçekleştirilmiştir. Bu sınıflandırmalardaki terimlerin daha önce tanımlanan 8 genel

(Küme 1)'de belediye, kütüphane, yerel yönetim, halk kütüphanesi terimlerinin, (Küme 2)'de kent teriminin, (Küme 4)'de ise arşiv teriminin sıcaklık değerinin sürekli arttığı ve bu kavramların 2016 yılında yapılan Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumu etkinliğinde en yüksek değerine ulaştığı sıcaklık haritasında görülmektedir. (Küme 2)'de yer alan ve muhtemelen 2010 yılında yapılan bir sempozyuma (Kent Hafıza Merkezleri Sempozyumu) konu olan kent arşivi, ihtisas kütüphanesi, kent hafıza merkezi, kent müzeleri kavramlarının sıcaklık değerlerinde Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumu etkinliğinde bir artış gözlemlenmemektedir. Aksine bu kavramların söz konusu sempozyumda daha az kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumunda bu terimler dışındaki hemen hemen tüm terimlerin sıcaklık değeri artış göstermiştir.

Sonuç

Çalışmada elde edilen bulgular ve yapılan değerlendirmeler neticesinde yerel yönetimlerde kütüphane ve arşiv hizmetlerini konu alan literatürün değerlendirmesini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür;

- Bilgi ve belge yönetimi literatürü içerisinde yerel yönetim bazında bilgi hizmetleri literatürünün oranı %3 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda yerel düzeyde bilgi hizmetleri konusunda yapılan çalışmaların yeter düzeyde olmadığı anlaşılmıştır.
- Yerel yönetimde bilgi hizmetleri konusunda yayın yapan yazarların yayın tercihi sempozyum ve konferans kitaplarına yönelik olmuştur.
- Yerel yönetim düzeyinde bilgi hizmetleri konusu daha çok belediye ve halk kütüphaneleri odaklı işlenmiştir.
- Çalışılan konuların önemli bir kısmının, büyükşehir belediyeleri ile ilintili olarak ele alındığı anlaşılmıştır.
- Bilgi ve belge yönetimindeki yerel yönetim literatürü dört tematik yapıda biçimlenmiştir.
  - o Kütüphane merkezli hizmetler
  - o Kent odaklı bilgi merkezleri
  - o Teknoloji odaklı işlemler
  - o Arşiv, belge merkezli işlemler
- Bilgi hizmetlerinin yerel yönetimde ele alınışına ilişkin olarak; gerek tematik gerekse de alt

bileşenlerdeki konuların çok genel düzeyde çalışıldığı ve konuyu mevcut sorunsallarına yeterince değinilmediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin bilgi hizmetleri konusunda kapsamlı projelere gereksinim vardır. Bu noktada 2016 yılında düzenlenen Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumunun alana zengin bir bakış açısı ve farkındalığı kazandıracakı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Binici, K. (2016). *Kütüphane ve Bilgi Bilimi Çalışmalarında Dönemsel Konu Analizi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bosanac, S., Matešić, M. ve Tolić, N. (2009). Telling the Future of Information Sciences: Co-Word Analysis of Keywords in Scientific Literature Produced at the Department of Information Sciences in Zagreb. *INFuture2009: "Digital Resources and Knowledge Sharing"* içinde. 18 Haziran 2015 tarihinde <http://infoz.ffzg.hr/INFuture/2009/papers/804%20Bosanac,%20Matesic,%20Tolic,%20Telling%20the%20future%20of%20information%20sciences.pdf> adresinden erişildi.
- Glenisson, P., Glänzel, W., Janssens, F. ve Moor, B. D. (2005). Combining Full Text and Bibliometric Information in Mapping Scientific Disciplines. *Information Processing & Management*, 41(6), 1548–1572.
- Hider, P. ve Pymm, B. (2008). Empirical Research Methods Reported in High-profile LIS Journal Literature. *Library & Information Science Research*, 30(2), 108–114.
- Janssens, F., Leta, J., Glänzel, W. ve De Moor, B. (2006). Towards Mapping Library and Information Science. *Information Processing & Management*, 42(6), 1614–1642.
- Jarvelin, K. ve Vakkari, P. (1990). Content Analysis of Research Articles in Library and Information Science. *Library and Information Science Research*, 12(4), 395–421.

- Jarvelin, K. ve Vakkari, P. (1993). The Evolution of Library and Information Science 1965–1985: A content analysis of journal articles. *Information Processing and Management*, 29, 129–44.
- Kayaoğlu, H. D. (2009). İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde Araştırma Eğilimleri 1967-2008: Lisansüstü Tezlerinin İçerik Analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 535–562.
- Odabaş, H. ve Polat, C. (2009). *Anahtar II: Kütüphanecilik, Arşivcilik ve Dokümantasyon-Enformasyon Alanlarında Yayınlanan Toplantı, Anı, Armağan ve Derleme Kitaplar Dizini*. Ankara: HiperLink.
- Polat, C. ve Odabaş, H. (2005). *Anahtar: Kütüphanecilik, Arşivcilik ve Dokümantasyon-Enformasyon Alanlarında Yayınlanan Toplantı, Anı, Armağan ve Derleme Kitaplar Bibliyografyası*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Ravikumar, S., Agrahari, A. ve Singh, S. N. (2015). Mapping the Intellectual Structure of Scientometrics: a Co-word Analysis of the Journal Scientometrics (2005–2010). *Scientometrics*, 102(1), 929–955.
- Rochester, M. K. ve Vakkari, P. (2003). International Library and Information Science Research: A Comparison of National Trends. *IFLA Professional Reports, Nr. 82* içinde (s. 1–40). IFLA.
- Saga, R., Terachi, M. ve Tsuji, H. (2012). FACT-Graph: Trend Visualization by Frequency and Co-occurrence. *Electronics and Communications in Japan*, 95(2), 50–58.
- Tonta, Y. (2002). Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 1987-2001. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(3), 282–320.
- Tuomaala, O., Järvelin, K. ve Vakkari, P. (2014). Evolution of Library and Information Science, 1965–2005: Content Analysis of Journal Articles. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 1-17.
- Yılmaz, B., Çakmak, T. ve Eroğlu, Ş. (Ed.). (2016). *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu: Bildiri Özetleri* Bursa: Nilüfer Belediyesi.